

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ Α'

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τα ονόματα των φιλοσόφων της στήλης Α και δίπλα τη θέση που αποδίδεται στον καθέναν από αυτούς από τη στήλη Β:

Στήλη Α	Στήλη Β
Χιουμ	1. Εκείνο που σκεφτόμαστε κι εκείνο που υπάρχει είναι ένα και το αυτό.
Πλάτωνας	2. Κριτήριο των επιλογών του ανθρώπου είναι το ένστικτο της αυτοσυντήρησης.
Χομπς	3. Γνωρίζω σημαίνει ξαναθυμάμαι.
Παρμενίδης	4. Δεν έχουμε καμία απόδειξη ότι πέρα από τη σχέση διαδοχής μεταξύ δύο γεγονότων, που συνδέονται αιτιοκρατικά, υπάρχει επίσης ένας αναγκαίος δεσμός.
	5. Η αρχή της δικαιοσύνης εξασφαλίζει την παλίντονο αρμονία.

Απάντηση:

Χιουμ: B4, Πλάτωνας: B3, Χομπς: B2, Παρμενίδης: B1

A2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις σωστές ως προς το περιεχόμενο προτάσεις:

1. Κατά τον Αναξίμανδρο το άπειρο θα πρέπει να συμμετέχει στο συμπαντικό αγώνα, τον οποίο διεξάγουν τα τέσσερα στοιχεία της φύσης.
2. Κατά το Δημόκριτο η διαδικασία της τμήσης ενός υλικού αντικειμένου έχει όρια.
3. Κατά τον Αρίστιππο ο σκοπός της ζωής μας είναι να επιδιώκουμε με κάθε τρόπο τις ηδονές.
4. Ο Λοκ υποστηρίζει ότι υπάρχουν έμφυτες ιδέες στο νου.

Απάντηση:

Οι σωστές ως προς το περιεχόμενο προτάσεις είναι: 2, 3

A3. Να δώσετε με συντομία το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

"σκεπτικισμός"

"υπερβατικολογική συνείδηση"

"καταστηματικές ηδονές"

"φυσιοκρατική πλάνη"

Απάντηση:

Σκεπτικισμός: φιλοσοφικό ρεύμα σύμφωνα με το οποίο αμφισβητείται συστηματικά η δυνατότητα του ανθρώπου να γνωρίσει οτιδήποτε.

Υπερβατικολογική συνείδηση: κατά τον Καντ, είναι το υπόλοιπο του εαυτού μας, που λειτουργώντας ως παρατηρητής του εσωτερικού μας κόσμου, βρίσκεται πάντα πίσω από τις εμπειρίες μας και επομένως δεν μπορεί ποτέ να παρατηρηθεί.

Καταστηματικές ηδονές: είναι οι ηδονές που μας φέρνουν πιο κοντά στην ευτυχία και είναι συνυφασμένες με καταστάσεις του εαυτού μας που χαρακτηρίζονται από την ηρεμία και τη γαλήνη.

Φυσιοκρατική πλάνη: είναι η πλάνη στην οποία περιπίπτει όποιος προσπαθεί να συναγάγει μια πρόταση του "πρέπει" από μια πρόταση του "είναι".

A4. Να εξηγήσετε με συντομία γιατί, κατά τους στωικούς, το να ζει κανείς σύμφωνα με το λόγο, ισοδυναμεί με το να ζει σύμφωνα με τη φύση.

Απάντηση:

Στο πλαίσιο της θεωρίας τους για την ευδαιμονία και την αρετή, οι στωικοί έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στο λόγο. Στην κυριολεξία τον αποθέωσαν, τον ταύτισαν με το Θεό. Συγκεκριμένα, το σύμπαν, κατά τους στωικούς, στην αρχή ήταν αδιαμόρφωτη ύλη (το "πάσχον"). Από αυτή τη συγκεκριμένη κατάσταση ο δημιουργός, ο λόγος (το "ποιούν") διαμόρφωσε τα όντα που συνθέτουν το φυσικό κόσμο.

Η σχέση του λόγου με τον κόσμο δεν είναι η σχέση ενός δημιουργού που, αφού το κατασκεύασε, στη συνέχεια στάθηκε έξω από το δημιούργημά του. Οι στωικοί εισηγήθηκαν μια πανθεϊστική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία ο λόγος, αφού διαμόρφωσε τον κόσμο, παρέμεινε μέσα σε αυτόν. Ο λόγος υπάρχει μέσα σε κάθε ον και συνεπώς, μέσα στον άνθρωπο. Ο λόγος που υπάρχει μέσα μας, "ο εν ημίν λόγος", αποτελεί τμήμα του κοσμικού λόγου.

Γι' αυτό, προκειμένου να προβούμε στις σωστές επιλογές, θα πρέπει να έχουμε μελετήσει τη φύση, έτσι ώστε, γνωρίζοντας τις δυνατότητες των πραγμάτων και των γεγονότων, να επιλέξουμε από αυτές εκείνες που θα μας κάνουν ευτυχισμένους. Με τον τρόπο αυτό θα επιτύχουμε να ρυθμίσουμε τη συμπεριφορά μας σύμφωνα με τις επιταγές του εν ημίν λόγου. Η συμμόρφωσή μας προς τον εν ημίν λόγο σημαίνει την ευθυγράμμισή μας προς τον κοσμικό λόγο - του οποίου αποτελεί τμήμα - και, κατ' επέκταση, την εναρμόνισή μας προς τη φύση, η οποία διέπεται από αυτόν.

ΟΜΑΔΑ Β'

B1. Ποια ήταν η άποψη των σοφιστών για την ηθική και πώς την αμφισβήτησε ο Σωκράτης;

Απάντηση:

Οι σοφιστές θεωρούσαν ότι είναι αδύνατο να συμφωνήσουμε όλοι ως προς το τι πρέπει να επιδιώκουμε στη ζωή μας και το πώς οφείλουμε να συμπεριφερόμαστε. Το τι είναι καλό ή δίκαιο το καθορίζει το συμφέρον του καθενός μας. Επειδή όμως τα συμφέροντα των ανθρώπων δεν συμπίπτουν, κατά τους σοφιστές, ο ισχυρότερος κατορθώνει να επιβάλει τη θέλησή του και να εξαναγκάσει τους άλλους να υποταχθούν σε ό,τι αυτός κρίνει σωστό. Η δυνατότητα επικράτησης του ισχυροτέρου δεν είναι εφεύρημα της κοινωνίας, αλλά πηγάζει από την ίδια τη φύση. Άρα, δίκαιο

και σωστό είναι το συμφέρον του ισχυροτέρου. Η ποικιλία των αναγκών και των συμφερόντων των ανθρώπων έχει ως αποτέλεσμα τη διάσπαση του κώδικα ηθικής συμπεριφοράς σε διάφορες μορφές: δεν υπάρχει ενιαίος κώδικας ηθικής συμπεριφοράς, κοινός για όλους τους ανθρώπους. Έτσι, οι σοφιστές θεωρούν ανέφικτη τη δημιουργία μιας παγκόσμιας κοινότητας όπου θα ισχύουν οι ίδιες ηθικές αρχές.

Την άποψη αυτή των σοφιστών αμφισβήτησε ο Σωκράτης, ο οποίος υποστήριξε ότι είναι δυνατόν οι άνθρωποι να οδηγηθούν στη θέσπιση ενός κοινού σε όλους ηθικού τρόπου διαβίωσης. Συγκεκριμένα, είχε την άποψη ότι είμαστε σε θέση να πράξουμε το καλό, εφόσον ξέρουμε τι είναι καλό. Η αιτία του κακού είναι η άγνοια. Ουδείς κάνει το κακό με τη θέλησή του. η άγνοιά του τον παρασύρει στο κακό και όχι η διάθεσή του να το πράξει. Επειδή ο Σωκράτης, σε αντίθεση με τους σοφιστές, θεωρούσε ότι υπάρχει αλήθεια και ότι μπορούν οι άνθρωποι να τη γνωρίσουν, πίστευε επίσης ότι όλοι είναι σε θέση να καταστούν ενάρετοι. Έτσι, διεκήρυττε ότι είναι δυνατόν να διαμορφωθεί ένας κώδικας ηθικής συμπεριφοράς κοινός για όλους τους ανθρώπους. Αφού η αλήθεια είναι μία και μπορούν όλοι οι άνθρωποι να τη γνωρίσουν, τότε όλοι, στο βαθμό που η αρετή ταυτίζεται με τη γνώση και την αλήθεια, μπορούν να συμφωνήσουν για τους ηθικούς κανόνες που θα πρέπει να διέπουν τη ζωή τους.

B2. Στο απόσπασμα που σας δίνεται να εντοπίσετε βασικές θέσεις της φιλοσοφίας του Ντεκάρτ και να τις αναλύσετε.

"Εξετάζοντας με προσοχή τι ήμουν, είδα ότι μπορούσα να υποθέσω πως δεν είχα σώμα και πως ούτε κόσμος υπήρχε, ούτε τόπος όπου να βρίσκομαι, αλλά πως δεν μπορούσα γι' αυτό να υποθέσω πως ούτε κι εγώ υπήρχα. Απεναντίας, ακριβώς από το ότι σκεπτόμουν ν' αμφιβάλλω για την αλήθεια των άλλων πραγμάτων, έβγαινε ολοφάνερα και πολύ σίγουρα πως εγώ υπήρχα. Ενώ, αν είχα πάψει μονάχα πάψει να σκέπτομαι, δεν είχα κανένα λόγο να πιστέψω πως υπήρχα, έστω κι αν ήταν αληθινά όλα τα υπόλοιπα που είχα φανταστεί. Απ' αυτό κατάλαβα πως ήμουν μια υπόσταση που ολόκληρη η ουσία ή η φύση της δεν είναι παρά το να σκέπτεται και δεν έχει ανάγκη, για να υπάρχει, από κανένα τόπο κι ούτε εξαρτιέται από τίποτα το υλικό. Έτσι που, αυτό το εγώ, δηλαδή η ψυχή, χάρη στην οποία είναι ό,τι είμαι, είναι εντελώς ξέχωρη από το σώμα, κι είναι μάλιστα ευκολότερο να γνωρίσει κανέναν αυτήν παρά εκείνο· κι αν ακόμα το σώμα δεν υπήρχε διόλου, πάλι η ψυχή δεν θα έπαυε να είναι ό,τι είναι".

Ρενέ Ντεκάρτ, *Λόγος περί της μεθόδου* IV, § 37

Απάντηση: θέσεις:

1) Στηριγμένος στην αμεσότητα της συνείδησής μας για τα γεγονότα που εκδηλώνονται στην ψυχή μας, ο Ντεκάρτ συμπέρανε ότι είμαστε πιο κοντά στην ψυχή μας απ' ό,τι στο σώμα μας και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό, ώστε ο εαυτός μας να ταυτίζεται με την ψυχή μας: μπορούμε να φανταστούμε τον εαυτό μας ανεξάρτητα από κάποιο τμήμα του σώματός μας ή και από ολόκληρο το σώμα μας· δεν μπορούμε να ισχυριστούμε το ίδιο για την ψυχή μας.

2) Μπορώ να αμφιβάλλω για οτιδήποτε σχετίζεται με το σώμα μου. Εκείνο για το οποίο, όμως, δεν μπορώ να αμφιβάλλω είναι ότι, όταν αμφιβάλλω, αμφιβάλλω, ότι τη στιγμή που εκδηλώνεται μέσα μου το ψυχικό γεγονός της αμφιβολίας μου έχω άμεση συνείδηση της αμφιβολίας μου.

- ⇓
- 3) Η βεβαιότητά μου αυτή για την αμφιβολία μου εξασφαλίζει σε μένα τη βεβαιότητα ότι υπάρχω: πώς θα μπορούσα να αμφιβάλλω, αν δεν υπήρχα; Επομένως: "Σκέπτομαι (αμφιβάλλω), άρα υπάρχω (cogito ergo sum)".
- ⇓
- 4) Η ύπαρξή μας οφείλεται στην ψυχή, η οποία διαφοροποιείται τελείως από το σώμα. Δεν μπορούμε να περιγράψουμε την ψυχή και το σώμα με τον ίδιο τρόπο: η ιδιότητα που υποχρεωτικά έχει ένα υλικό αντικείμενο, άρα και το σώμα, είναι η έκταση. Η ψυχή μας, αντίθετα, όπως και κάθε γεγονός που εκδηλώνεται μέσα της, κατά το Ντεκάρτ, δεν έχει έκταση. Ό, τι χαρακτηρίζει τα γεγονότα που εκδηλώνονται στην ψυχή μας είναι η άμεση συνείδηση που έχουμε γι' αυτά.

Συμπέρασμα:

Ο Ντεκάρτ, χρησιμοποιώντας ως μεθοδολογικό εργαλείο του την αμφιβολία, που οι σκεπτικιστές είχαν μεταχειριστεί για να απορρίψουν τη γνώση και την αλήθεια, κατόρθωσε να διατυπώσει ένα ισχυρό επιχείρημα, με το οποίο, πλήττοντας το σκεπτικισμό, εξασφάλισε μια αναμφισβήτητη αλήθεια: τη βεβαιότητά μας για την ύπαρξή μας.

Επιμέλεια: Τσακίρογλου Σπύρος, φιλόλογος